

Verkenningen

drs. F. Matser – kolonel van de militair psychologische en sociologische dienst*

Een columnist heeft doorgaans een relatief eenvoudige baan. Hij kijkt om zich heen, verwondert zich en schrijft dat op. De ene keer slaat hij de spijker beter op z'n kop dan de andere keer. Meestal heeft de columnist commentaar op iets wat al gebeurd is. Weinig columnisten wagen zich aan het voorspellen van de toekomst. Voorspellen is immers een lastige zaak, vooral als het over de toekomst gaat. Ik wil daar voor deze ene keer een uitzondering op maken. Ik zal u voorspellen wat de uitkomst wordt van de zogeheten 'verkenningen', die sinds een aantal jaren bezig zijn.

Wat zijn de verkenningen ook alweer? De verkenningen dienen, zo luidt de opdracht aan de werkgroep, zonder beperkingen beleidsopties te formuleren met betrekking tot de toekomstige ambities voor de Nederlandse defensie-inspanning. Dat betekent zoveel als: wat wil Nederland met zijn leger en wat mag het kosten? En hoe doen we dat? De aanwijzing voor de werkgroep luidt: de beleidsopties worden geformuleerd op grond van de op langere termijn te verwachten ontwikkelingen en mogelijke scenario's, de daaruit voortvloeiende samenstelling en toerusting van de krijgsmacht en het daarbij behorende niveau van de defensiebestedingen. Dat zou je kunnen vertalen met: de Russen zijn weg en waarom zouden we *überhaupt* nog geld aan defensie uitgeven?

Ze leken zo mooi getimed, de verkenningen. Ze waren eigenlijk ingegeven door de gedachte

dat Defensie op een of ander manier een relatie wil leggen tussen de wens van de Nederlandse politiek om in de wereld een militaire rol te spelen en de hoeveelheid geld die ze daarvoor over hebben. Het idee was ontstaan aan het begin van het kabinet Balkenende IV, in de periode net vóór de kredietcrises. Het ging goed in Nederland en in de wereld. Er leken financiële overschotten in het verschiet, dus de drempel om geld te krijgen uit de kabinetsruif leek laag. Tegelijkertijd werd Defensie toch jaar in jaar uit aangeslagen voor reducties en bezuinigingen. Terwijl er tegelijk steeds meer gevaarlijke en kostbare operaties werden gevraagd van diezelfde organisatie.

Minister Van Middelkoop zag wel wat in het plan. Hij is zelf geen type straatvechter, zoals zijn voorganger Kamp. Hij overzag zijn departement en vond daar nogal wat financiële lijken in de kast. De verkenningen leken een prettige formule, die hem behoedde voor talloze rondes boksen met Wouter Bos. Op het eerste gezicht leek er dus een *window of opportunities* te zijn, zoals dat in managementtaal heet. En wat de uitkomst ook was, Van Middelkoop zou altijd winnen. Als er geld bij kwam, zou dat natuurlijk fantastisch zijn en gelet op het belang van de lopende missie (Afghanistan) en de financiële situatie van Nederland (zeer rooskleurig) zou dat maar zo kunnen. Maar ook als er besloten werd dat het juist met wat minder kon, was hij als politicus spekkoper. Er zou dan immers natuurlijk wel bij moeten worden aangegeven wat Defensie dan niet meer zou gaan doen. En als dat de uitkomst is van een 'brede maatschappelijke discussie', zoals dat zo mooi heet, en veel politiek en maatschappelijk draagvlak heeft, dan kan hij dat gewoon met opgeheven hoofd uitvoeren. Kortom: altijd prijs.

* Op deze plaats vindt u afwisselend een bijdrage van kolonel (KL) Frans Matser en luitenant-kolonel der mariniers Marc Houben.

Dus gingen de verkenningen opgewekt van start. Het kabinet koos, zoals dat in mooi overheidsmanagersjargon heet, voor een 'interdepartementale aanpak met een duidelijke externe betrokkenheid'. Dat wil zeggen dat je zelf niets meer te vertellen hebt over de uitkomst. Anderen vertellen ons wel wat goed voor ons is. De verkenningen worden daarom uitgevoerd en gecoördineerd door een zogenoemde 'interdepartementale projectdirectie', met vertegenwoordigers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Buitenlandse Zaken, Ontwikkelingssamenwerking, Financiën, Justitie en naar het schijnt ook iemand van Defensie. Onder schaal 18 zult u in deze directie niemand vinden, zal ik maar zeggen.

Een klankbordgroep van zeven externe deskundigen zorgt voor de externe betrokkenheid. Deze staat onder voorzitterschap van oud-minister en erkend defensiespecialist Gerrit Zalm. Werkgroepje, gesprekjes, studietje, boekje, websiteje. Zoiets wordt grondig aangepakt. De illusie van inspraak en breed maatschappelijk draagvlak wordt zoals altijd in polderland zorgvuldig gekoesterd. Er werd met ondernemers, politici en experts gesproken. En dat in binnen- en buitenland natuurlijk!

Op het reisbudget van de interdepartementale projectdirectie hoeft natuurlijk niet bezuinigd te worden. Zo'n interdepartementale ding gaat niet over één nacht ijs, dus het hele onderzoek gaat natuurlijk wel een paar jaar duren. Maar in die paar jaar draait de wereld, helaas voor onze minister, op onvoorspelbare wijze door. De kredietcrisis stortte zo ongeveer ieder land in de wereld in een financiële nachtmerrie. En hoewel Balkenende en Bos ons aanvankelijk anders wilden laten geloven, werd ook ons kleine landje in het door megalomane bankiers zorgvuldig opgespoten financiële drijfzand meegezogen.

Honderden miljarden verdampten op de beurzen en bij de pensioenfondsen. En daarnaast

had Wouter Bos nog enkele tientallen miljarden kleingeld nodig om de Nederlandse banken en verzekeraars overeind te houden. Het eindproduct: een slagveld dat zijn weerga niet kent, met als een van de (neven)effecten deplorabele overheidsfinancieringen in heel Europa en dus ook in Nederland. Zoveel is zeker: de komende jaren zal er bij de overheid miljarden bezuinigd moeten worden.

En ondertussen lopen de verkenningen natuurlijk vrolijk door. Met steeds meer financiële tegenwind achter de schermen. Er wordt naar het schijnt naar drie scenario's gekeken: plus, min en ongeveer hetzelfde. Het kabinet heeft al laten weten dat ingrijpende hervormingen bij de overheid niet langer taboe zijn, evenals het afstoten van volledige overheidstaken. En nu mag u raden wat het advies zal worden dat onze interdepartementale directie over een paar maanden aan het kabinet gaat geven? Ik voorspel: flink bezuinigen!

Maar dat zal natuurlijk anders heten. Bijvoorbeeld: 'Om de taken en de middelen van de krijgsmacht en het daarmee samenhangende ambitieniveau van Nederlandse defensiebestedingen op de langere termijn in evenwicht te houden, is besloten tot een herschikkende heroriëntatie op taakmarginalisatie'. Dat klinkt toch heel wat beter, nietwaar?

Want soms is het toch niet zo moeilijk om de toekomst te voorspellen... vrees ik. En dan het goede nieuws: na het opheffen van vijf squadrons vliegtuigen, zes landmachtbrigades, MARPAT en ik weet niet hoeveel schepen bij de marine, hebben we in ieder geval genoeg *know how* in onze organisatie om dat allemaal snel en efficiënt uit te voeren. Defensie is namelijk niet langer een organisatie, maar veel meer een (permanente) REorganisatie. Daar zullen de verkenningen niets aan veranderen. ■